

FÓIA DIECESANĂ.

Organ al Eparchiei gr. ór. rom. a Caransebeșului.

Apare odată în săptămână: DUMINECA

Prețul abonamentului:	Prețul inserțiunilor:	Correspondințele sânt a se adresa redacțiunei „Fóia diecesană“;
Pentru Austro-Ungaria pe an . . 5 fl. --- cr.	Pentru publicațiuní oficíose, concurse, edicté etc. tipărite de 3 ori, dacă conțin pînă la 150 cuvinte 3 fl., pînă la 200 cuvinte 4 fl., de aci în sus 5 fl.	cră banii de prenumerațiune și inserțiuní la Tipografia diecesană în Caransebeș.
„ „ „ „ pe $\frac{1}{2}$ an . 2 „ 50 „		
„ România și străinătate pe an . 14 franci		
„ „ „ „ pe $\frac{1}{2}$ an 7 „		

Nr. 224 B.

Provocare.

Capitala țerei Budapesta aranjază în 2 Septembrie a. c. o esposiție de obiecte istorice referitoare la glorioasa luptă a eliberării ei de sub jugul stăpânirii turcești întemplată în 2 Septembrie 1686, va să dică înainte de acesta cu 200 de ani.

Din îndemnul acestei sərbări jubilaré Înaltul Ministeriú ung. reg. de culte și instrucțiune publică cu rescriptul său din 2 Martie a. c. Nr. 47.107 ex 1885 recercă și pe organele bisericesci a contribui la acea esposițiune cu obiecte, ce s'ar afla referitoare la acel eveniment în arhivele bisericesci său în museele școlare.

Avënd esposițiunea, ce să intenționează a să face în Budapesta, un scop laudabil pentru promovarea cunoșcințelor istorice din patrie, toate oficiile protopresbiterale și parohiale, apoi direcțiunile școlilor nóstre confesionale de ori-ce categorie din diecesa sânt provocate a face cunoscut Consistoriului diecesan, dacă să află pre undeva în arhive și musee obiecte referitoare la atinsul eveniment, precum: mape, planuri strategice, desemnuri, portrete, manuscrise, documente, sigile, arme, stóguri dela aceea luptă, său alte obiecte contimpurane și totdeodată a le trãnrite la adresa consistoriului diecesan destul de timpuriú, pentru de a fi posibil a se înainta la museul lui Mailáth în Budapesta spre espunere.

Caransebeș, în 4 Maiu 1886

Ioan Popasu m. p.
Episcop.

Nr. 383 E ex 1886.

Prea Onorațiilor Părinți Protopresbiteri și Administratori protopresbiterali, onorată preoțime, comitete și epitropii parohiale, iubiților directori, profesori și învățatori dela toate aședămintele și școlele nóstre confesionale și evlavioșilor creștini de ori ce tréptă și stare din diecesa de Dumneđu scutită a Caransebeșului!

Binecuvëntare, dar și pace dela Dumneđu Tatál și dela Domnul nostru Isus Christos, care este în ceriuri!

Sânt acum mai bine de 13 ani de când fericitul Archiepiscop și Metropolit al románilor gr. ort. din Ungaria și Transilvania, *Andreiú baron de Șaguna* a trécut la viața cea de veci și cu toate acestea amintirea lui este atât de vie, ca și cum ar trãi încă în mijlocul nostru.

Da! marele Andreiú este mort cu trupul, dar traeșce în mijlocul nostru prin faptele sale cele nemuritoare. Vor trece ani după ani și vécuri după vécuri și amintirea lui va trãi nestrãmutată în mãrire, căci „el“ și-a întrupat ființa și numele seu în fapte, care nu sânt aternãtore de timp și de ómeni, care nu trec cu ani și nu îmbãtrinesc cu timpul.

Și óre cine nu cunoșce pe marele Metropolit Andreiú după faptele sale, bogate în virtuți, fapte care sânt și vor remãnea isvorul atãtor bunãtãți pentru poporul român de legea greco răsãritenã!? El este reînființatoriul metropoliei nóstre și intemeiatoriul autonomiei bisericesci, care toate acestea cu ajutoriul lui Dđu și din grația Majestãții Sale Împératului și Regelui nostru Francisc Josif I. le-a sevërșit prin mintea sa cea pãtrundãtore, tactul seu cel înțelept și prin zelul seu neobosit.

Și la sfârșitul vieții sale totă averea sa cea înscunată a testat-o bisericii și poporului român, pentru care a trăit și muncit și pre carele atât de mult la iubit.

Noi nu putem din destul să ne arătăm mulțămirea și recunoștința noastră față de acest suflet mare și bogat în bunătăți, a cărui scumpă amentire o serbăm prin rugăciuni, ce în tot anul se înalță în bisericile noastre către Tatăl cel ceresc.

Când ne mōre părintele, mama, fratele, sōra sēu altă rudă a noastră, recunoștința și iubirea ce o păstrăm față de ei ne îndēună, ca locul unde zac scumpele remășițe ale lor se'l însemnăm cu o cruce simplă sēu mai bogată, așa după cum ne ertă puterile.

Și dacă acesta datină frumōsă se susține de către indiviți și familii sēngurateice, cu cât mai ales se cuvine unui popor, ca să pună un semn cât mai măreț pentru aducerea aminte de un bărbat, ca marele Metropolit *Andreiă baron de Șaguna*, carele a fost un adevērat părinte la sute și mi de indiviți și familii, — părinte la un popor întreg.

Recunoștința către acest mare bărbat al bisericii și poporului nostru a îndemnat pe măritul Congres al bisericii noastre din anul 1878, ca marēța lui figură, a celui dintăi Metropolit al romānilor gr. ort. din Ungaria și Transilvania *Andreiă baron de Șaguna*, să fie păstrată timpurilor următoare prin un semn demn de poporul român, prin ridicarea unui monument din danii de bunăvoie ca astfel să se dovedescă lumii, că poporul nostru știe prețui bărbații sēi, care i-au făcut un bine atât de mare.

Este dureros, că poporul român dela anul 1878 încōci se află scāpătat în avere, și acesta aū și fost cauza de hotărēirea Congresului nostru bisericesc aū remas atāta timp ne pusă în lucrare.

Acum inșe, ne mai potēnd intărdia cu acesta afacere, fără ca să nu sufere buna reputațiune a neamului nostru, sūntem recercați prin prea prețuita notă a Exelenței Sale Inalt Prea Sfințitului Domn Metropolit Miron Romanul ddt. 24 Februarīū a. c. Nr. 232-1881 M. de a lua mēsurile de lipsă pentru adunarea de bani dela credincioșii diecesei noastre pentru mărețul scop mai sus arētat.

Deci pentru realizarea aceluī măreț scop și în conformitate cu decisul Ven. Sinod eparchial din acest an Nr. prot. 25 dispunem următoarele:

1. În fiecare biserică să-se pōrte în prima ți a Pogorării Sfințului Duh un tas anume pentru scopul arētat, avēnd a-se pune pe tas ședula alăturată la acest circular cu inscripțiunea: „Pentru monumentul Metropolitului *Andreiă baron de Șaguna*”.

2. Fiecărui oficiū parochial i-se trimite lista de contribuire alăturată la acest circulariū cu inscripțiunea: „Lista de contribuire spre scopul rēdicării unui monument fericitului Arhiepiscop și Metropolit al romānilor gr. ort. din Ungaria și

Transilvania *Andreiă baron de Șaguna*”. Cu acesta listă preotul cu încă doi credincioși fruntași va merge prin casele ōmenilor mai cu stare și îi va îndemna la contribuire.

Banii adunați în comunele nōstre bisericesci spre scopul desamintit cu tasul precum și cu lista dela credincioșii noștri din comună, oficiile parochiale pe lângă raport despre suma adunată cu tasul și dimpreună cu lista de contribuire i-i va subșterne la protopresbiter cel mult până la finea lui Iuniū a. c. iară Parințiū protopresbiteri vor avea a petrece într'un conspect sumele încurse dela singuraticele comuni bisericesci, separat cele încurse cu tasul și separat cele încurse cu lista și apoi alăturând lângă conspect rapōrtele și listele încurse dela oficele parochiale tōte acestea dimpreună cu banii intrăți vor avea ale subșterne aici la Consistoriū cel mult până în 8 Iuliū a. c.

Acest circulariū P. O. P. P. protopresbiteri îl va comunica dimpreună cu cele două adnecese ale sale în câte un esemplar cu fiecare oficiū parochial, avēnd apoi a-se publica de către preoți poporului în sf. biserică la Înălțarea Domnului și în ziua cea dintăiū a sf. Rusaliū după cētirea sf. Evangeliū.

Caransebeș, în 2 Maiū 1886.

Al Vostru

binevoitoriū Arhiereū:

Ioan Popasu m. p.

Provocare.

Nr. 22-1886. *Onoratelor despărțēminte ale reuniunei învățătorilor romāni gr. or. dela școlele confesionale din diecesa Caransebeșului.*

Adunarea generală a reuniunei nōstre învățătoresci din anul trecut 1885 sub Nr. prot. 20 a adus următoarea decisiune:

„Cu privire la restanțele vechi, cari s'aū purtat în evidență sub nunirea de „restanțe din periodul I, pre anii 1870—1872, și în genere a tuturor restanțelor”, adunarea generală îndatorēză presidiul și cassariul fie-cărui despărțēmēt, ca, licuidând îndată restanța cu fie-care membru din despărțēmētul respectiv, despre rezultat să facă raport special comitetului reuniunei, pentru ca acesta față de restanțele încassabile să pōtă esecuta încă în decursul anului adm. 1885-6 concludul adunării generale din anul trecut, și anume: restanțele încassabile să se încasseze prin fiscal reuniunei astmod, ca mai întăiū să se provōce din partea fiscului fie-care membru restanțier a rēspunde taxele restanțe, ertă dēcă acestă provocare ar rēmānē fără rezultat a-i conștringe la acesta pe calea legiū. Unde este restanță însēmnată, să se concēdă după putință a se solvi în rate lunare de cel puțin 1 fl. v. a., ertă față de restanțele ne-încassabile, comitetul va avē a presenta adunării generale din anul viitoriū consenmarea acesteī re-

stanțe neincassabile compusă după despărțeminte, pe baza rapoartelor acestora cu propunerea de a se șterge ca atare din averea reuniunii.

Acest decis al adunării generale se comunică m. on. despărțeminte ale reuniunii cu aceea ulterioară recerere, ca în conformitate cu acest decis și în conformitate cu dispoziția §. 38 din statutele reuniunii, apoi în înțelesul §-lui 5 din regulamentul pentru administrarea cassei și a fondurilor reuniunii onoratele despărțeminte și adevăratul și cassarii acestora numai decât după primirea acesteia să binevoiescă a începe liquidarea respective încassarea tuturor restanțelor din despărțământul respectiv dela fiecare membru, și anume pre-basa consământării cassariului central, având cassarii despărțământelor în înțelesul §-lui 5 din regulament a elibera cuitanțele despre sumele, ce se vor încassa, spre care scop se aceluș recerutele tipărituri de cuitanță.

Sumele ce se vor încassa sunt a se administra regulat prin presidiul fiecărui despărțământ, presidiul central al reuniunii la Boeșa-montană, ér despre rezultatul liquidării a substerne raport detaiat până la finea lui Maiu a. c. st. v.

La acest loc facem atente onoratele despărțeminte, că decisul adunării generale de mai sus, în privința încassării restanțelor, are a se aplica numai la membrii ordinari, eventual și la cei ajutători, de unde rezultă, că competențele restante ale membrilor fundatori, au a se încassa în totalitatea lor fără amânare, cu atât mai vèrtos, cu cât în înțelesul §-lui 7 din statutele reuniunii fie-care membru fundatoriu e îndatorat încă la înscrierea sa a depune taxa prescrișă de 20 fl. odată pentru totdeauna.

On. presidiu al fiecărui despărțământ dar are a recerca pre fiecare membru fundatoriu, care e în restanță cu solvirea taxei prescrișe și a-l face atent la împlinirea datorinței sale conform statutelor, căci din mai multe părți s'a făcut observarea, că domnii membri fundatori nu au fost recercați a-și plăti taxele lor.

Scim, ba simțim chiar lipsa colegilor nostri învățatori în acest timp atât de critic, când din toate părțile se poftesce, ca învățatori să fie la înălțimea chemării lor, érá de regulată solvire a salariilor celor atât de neînsemnate și câștigate cu crunte sudori, puțin să îngrijese cei chemați, totuș apelăm la simțul de jertfă al fraților colegi și-î rugăm a-și împlini datorința ca membri ai reuniunii. De asemenea apelăm la simțul nobil al domnilor membri fundatori și ajutători și-î rugăm, ca să ajute și sporéscă fondul reuniunii noastre cu denariul, ce singuri din simț nobil s'au oferit a-l jertfi pe séma pionirilor culturii noastre naționale române.

Avem convingerea și s'a constatat, că unde bunavoința membrilor nu lipsesce și energia organelor reuniunii s'a dovedit la încassarea taxelor cum bunăoară în despărțământul Ciacovei, care prin bunavoința învățătorilor, deși slab dotați, și prin neobo-

sita activitate și energia președintelui aceluș despărțământ, a dlui *Aureliu Drăgan* s'au încassat mai regulat taxele și restanțele sunt mai puține, acolo cauzele reuniunii nu stagnéză, ci înaintéză.

La activitate bărbătescă și împlinirea datorințelor ale fie-cărui membru al reuniunii apeléză subserisul comitet.

Boeșa-montană, din ședința comitetului reuniunii, ținută la 18 Aprilie nou 1886.

Martin Tapu,
vicepreședintele reuniunii.

Ioan Marcu,
notariu.

Petroleul.*)

Lecțiune practică din istoria naturală.

(Pentru intuițiune: petroleul curat într'o sticlă.)

1. Mirósă și vedî, ce este aici în sticlă? (petroleu). „Petroleu“ sau „oleu de pètră“; despre acesta vom vorbi astăzi. La poporul nostru petroleul mai are și alte nume; cari sunt acelea? (nafta gasă, fotogenă). Care din aceste nume este mai potrivit, vom vedé mai târziu; de o cam dată ne vom însemna, că până aici am vorbit despre numele oleului de pètră.

2. Sè vedem acum, ce însușiri sau proprietăți vom găsi la petroleu. (Învățatoriul face să picure vre-o câțiva picuri de petroleu întrun păchar cu apă.) Cum este petroleul, pentru că putem face să picure sau să curgă dintr'un vas într'altul? (curgătoriu sau fluid.) — Observați voi degetele mele după sticlă, când vè uitați prin petroleu? Cum este decî petroleul? (străvădēcios.) — Cum este petroleul acesta la colóre (*galbuiu*.) Mai nainte am picurat petroleu în apă; mestecatu-s'a petroleul cu apa (*nu*.) Ce urméză de aici: este petroleul mai greu ori mai ușor decât apa? (*mai ușor*.) — Când am întreat pre N., ce este în sticlă, l'am făcut să miróse din sticlă. Mirosit'ați și voi când-va petroleu? Ce miros are petroleul? (*greu*.) Ce mirósă greu, se dice *puturos*. — La ce servesc petroleul în cășile noastre? (luminéză.) Va să dică, petroleul este *luminători*. — Sè resumăm acum la un loc toate proprietățile petroleului. Cum este petroleul? (fluid, sau curgătoriu, străvădēcios, galbuiu, ușor, puturos, luminătoriu.)

3. Petroleu mult se afiă în Galiția, la Nordul Beschișilor, în România în valea Prahovei, în America de Nord în statul Pensilvania, în Caucas la Bacú (lângă Marea Caspică), în Persia la Șiras. De comun petroleul se găsesce în apropierea unor mari straturi de cărbuni de pètră, din cari pare a

*) Petroleul a devenit la noi un artichu foarte important. Ca mijloc de iluminare el este folosit astăzi până și în colibile șercărilor. Decî este de interes comun, ca însușirile și modul folosirii petroleului, să fie cunoscute până și de ultimul țeran. Multe incendii și alte nenorociri se vor evita în ăst mod. Decî pe când împrumutăm tractatul present din Nr. 12 a. c. al „Școlii practice de Vasile Petri“, îl recomandăm cu tot deadinsul cu deosebire învățătorilor nostri dela sate spre al folosi cât mai des la prelegeri practice în școlă. Red.

se fi stors, Dumnezeu scie când și cum. Acum veți înțelege, pentru ce acest oleu se numește oleu de pământ.

4. În unele locuri petroleul isvorește din pământ la un loc cu apa. Fiind mai ușor de cât apa, el stă pe de-asupra apei și se tunde, bună oră cum se tunde smântâna de pe laptele prins. În alte locuri pământul jur împrejur geme de petroleu; aici se sapă fântâni, în cari se adună petroleul. Airea éráși se sredelesc în pământ găuri afunde și strimte, din cari petroleul țîșnesce ca apa din fântânile săritóre. — În câte moduri se scóte petroleul din pământ?

Dar în această stare *naturală* petroleul nu se póte întebuița. fiind că se aprinde tare ușor, prin urmare este foarte periculos. S'a întâmpat nu odată mai ales atunci, pe când ómenii încă nu cunosceau natura petroleului, că vrënd unul sau altul din ómenii, ocupați cu scóterea petroleului se-și aprindă sugăreta cu un lemnúș, s'a aprins gasul din aer, și în văpaca, ce s'a produs, au árs toți lucrătorii ca vai de ei. Deosébit de acesta petroleul natural are un miros de tot greu, este gros și de colóre întunecată. De aceea petroleul trebuie *rafinat*, adecă curățit de părțile, ce se rasufliá ușor din el și cari tocmăi pentru aceea se numesc părți *volatile, evaporatóre*. Prin rafinare petroleul se curățesce de părțile volatile și nu se mai aprinde așa de ușor ca petroleul natural. Petroleul rafinat cum se cade are urmátórele însușiri:

1. este subțire și limpede ca apa;
2. mirósă puțin și nu mirósă greu.
3. la o temperatură ca cea din locuințele noastre nu se aprinde atingându-l cu un lemnúș aprins.

Acum putem să ne statorim definitiv sau de țînîș numele. Oleul de pământ, care este subțire și limpede ca apa, se chéamá nafta. Oleul de pământ, care este gros și gălbuiú, se dice *petroleu*. Oleul gros și negru se numește *păcură*, și se folosésc spre a unge carele cu ea. Oleul virtos ca reșina și negru se numește *asfalt*, cu care se pardosesc strădele. Asfalt mult se află în Marea mórtă. — Celalalte doué nume, gas și petroleu nu se potrivesc aici. Orí ce flacără, fie ea de petroleu, de sêu, de stearin orí de lemn, este gas aprins; éř fotogenul este un fel de oleu propriú.

Cum este „petroleul natural?” Ce va să dică „petroleul rafinat?”

Pe ce se cunósce petroleul rafinat cum se cade? Ce va să dică: naftă? petroleu? păcură? asfalt?

5. Cu tóte acestea este bine, ca chiar și cu petroleul rafinat să umblăm cu multă băgare de sémă, mai ales când *aprimem* și când *stingem* lampa. Vě mai aduceți aminte de școlărița Z. Într'o sэрă ea învăța la lampă. Vědënd că i-se gatá petroleul din lampă, aduce cilindru cu petroleu și vru să împle balonul, pe când încă mai ardea lampa. De

odată i-se aprinde petroleul în cilindru. De spaimă ea scapă cilindru din mână, vasul se sparge și petroleul aprins se varsă în tótă odaea. Sě aprind hainele pe dina și arđënd ca o făclie, ea fuge prin coridor în bucătărie și cade aici jos. Săr părinți și sėrvitorii și o sting; dar pré târđiu, ranele erau pré mari și pré multe. A dóua đí sėrmăna muri sub durerile cele mai crâncene. — Șciți asemenea, că puțin septămăni în urmă s'a sfiřit tot așa și studentul M.

De aceea aflu cu cale a vē împărtăși în privința acesta urmátórele reguli:

1. Lampa trebuie *curățită adesea*, ca să nu se astupe găurele (zăbrelele) de ventilațiune.
2. Balonul să nu-se împle ras cu petroleu, să nu-se împle nici odată pe când încă mai arde lampa; mai bine este a-l împle điuă.
3. Feștila trebuie rețezată bine și *neted*.
4. Avënd a pune lampa *mai sus*, să nu o rădicăm *repede*, pentru-că curentul, ce se produce prin miscare, să nu sufle flacără în balon la petroleu.

5. Cu deosébită atențiune trebuie să fim la *stingerea* lampii:

- a) Mai întâiú să învrtim puțin feștila în jos, ca astfel flacără să se mai slăbescă.
- b) Sě suflăm apoi scurt, ca și când am scuipa, dar nu pe cilindru în jos, ci prin găurile de ventilațiune. — *Repetirea regulilor*.

La ce sėrvesce mai virtos petroleul? (la lumina.) Petroleul e bun și la rane și cu deosébire la *rine*. Ajunge, ca cei cu rine să se ungă de vre-o câte-va orí bine cu petroleu și în urmă să ia o bae caldă orí incai să se spele bine cu apă caldă și cu săpun.

Repetire generală cu ajutorul învățătorului.

Pe tablă s'a produs paș de paș urmátóreă dispozițiune:

~ *Petroleul:*

1. *Numele:* petroleu = oleu de pământ, nafta, gas, fotogenú.
2. *Însușirile:* fluid s. curgători, străvėdėcios, gălbuiú, ușor, puturos, luminătorii.
3. *Unde se află:* în Galiția, în România, în America de Nord, anume în Pensilvania, la Bacú în Caucas, la Șiras în Persia.
4. *Cum se dobândesce:* isvorește împreună cu apa, să scóte din fântăni, țîșnesce de sine; natural, rafinat. Nafta, petroleu, păcură, asfalt.
5. *Cum se întrebuințeză:* pentru a lumina cu el și ca medicină; reguli de precauțiune.

(Reproducere de cătră școlari, fără de ajutorul învățătorului, singur numai urmând cu ochii planul de pe tablă.)

„Scrieți-vě planul în căetul de istoria naturală! Când cine-va să aprinde cu petroleu, e bine a se arunca îndată la pământ, a se tăvăli de vre-o câte-va orí, până va veni cineva să-l acopere cu o haină; pentru-că stând în picioare, flacără se linge

pre lângă trup în sus, la față, la ochi, la cap. Se dice, că petrolul se poate stinge ușor și cu lapte dulce: dar fiindcă laptele dulce nu este totdeauna la îndemână, mijlocul cel mai bun de a stinge petrolul este: al înăduși cu un țol ori cu altă haină.

Acum ascultați să vă cetese, ce scrie un învățat despre petrolul.

Petrolul.

Între multele materii luminătoare, cu ajutorul cărora omul a isbutit a înfrânge puterea nopții și în lungile serii de erno a se ocupa cu lucruri mai folositoare, decât a îndruga la povești cu împărați de toate colorile, petrolul este din toate cel mai răspândit și mai de mare preț pentru viața practică.

Când ajunsă până la noi scirea, că în America depărtată oleul se scote din pământ, cum se scote la noi apa din fântână, sau se tunde de pe bălți și lacuri, cum se tunde smântâna de pe laptele prins, oamenii suciau din cap, ca și când ar fi voit să dică: „Asta nu se poate!”

Și cu toate acestea scirea era adevărată. La început speculanții dedeau petrolul în dar și pe de-asupra încă și lampile trebuțore; mai târziu cumpărătorii primiau în dar numai lampile, câte una sau două de fie care bute de oleu, ce o comanda. Cu timpul oamenii se convinsă, că oleul de pământ dă mai multă lumină decât oleul de plante, cunoscut până aici, și cu toate acestea el este neamenat mai eficient și mai curat. Cât de inute s'a operat convingerea acesta, se vede de acolo, că în anul 1866 s'au produs singur numai în Pensilvania la două milioane și jumătate de butoe de petrolul pe când în anul 1861 producțiunea abia s'a suit la 600.000 de butoe.

Fântânile cele mai bogate erau la Oil-Spring, o regiune în statul Pensilvania. Primele încercări, de a sfredeli fântâni de petrolul, reușiră atât de norocos, încât mulți țeranii aruncară la o parte sapa și plugul, pentru a căuta petrolul. Mii de fântâni se făcură în regiunea amintită; dar întreprinderile au fost ca și un joc de loterie. Din o sută de inși, cari cumpărară pe bani grei dela proprietarii pământului dreptul, de a sfredeli găuri de 10 centimetri în diametru, optzeci până în nouăzeci și-au pierdut tot capitalul de întreprindere, mai punând la pierdere pe de-asupra truda lor și ostenela, și numai zece până cincisprezece găsiră oleu, adevărat că câteodată în cantități atât de mari, încât unii se făcură în puține săptămâni milionari din o singură fântână. Producțiunea de petrolul deveni fabuloasă chiar, când unul din întreprinzători reușind în vara anului 1861 a introduce sfredelul mai afund în pământ decât până aici, obținu o fântână, din carea petrolul curgea de sine fără încetare, dând pe fiecare zi la 1000 de butoe de petrolul. Același espriment făcut în alte locuri avu același rezultat

astfel, că în erno 1861 spre 1862 se produceau pe fie care zi câte 15.000 de butoe de petrolul. Lipsiau vasele, pentru a încăpe tot petrolul, cât se producea, din care causă prețul la față locului scădu la 25 crucerii de un butoi de 120—150 litre.

Dar cum s'a produs ore petrolul în pământ? Probabil, că s'a produs din cărbunii de pământ aflători în pământ, pentru-că de comun petrolul se găsește în apropierea unor mari straturi de acest combustibil; anume se crede, că aprinzându-se cumva aceste straturi, în urma căldurei celei mari, materiile oleioase s'au scurs din cărbuni, adunându-se la un loc potrivit din scărta pământului.

În starea-i naturală petrolul se aprinde foarte ușor. După ce fântâna din Oil-Spring își improșcase cuprinsul vre-o câte-va zile, unul din noii lucrători necunoscut încă cu natura petrolului, vru să se aprindă sugareta cu un lemnș de puciosă. Îndată ce se aprinsă lemnșul, se aprinsă și gasul din aer producându-se astfel o mare de flăcări, în cari 22 de lucrători periră ca vai de ei; fântâna însă-și deveni un riu de foc, ce nu se stinsă decât după ce s'a consumat tot oleul din ea.

În Șiras petrolul s'a aprins în anul 900 d. Ch. și arde până în ziua de astăzi. În Bacu petrolul arde din timpuri nepomenite, cu flăcări galbene-albastre, cari noptea se ved mai mari decât ziua, Locuitorii din apropierea acestui „foc etern“ n'au nevoie în casele lor nici de luminări nici de lemne de foc; amândouă trebuțiile le suplinesce focul din pământ într'un mod pre original. Căsuțele lor adecă sunt de pământ, padimentul însă este bătut din lut cleios, bună oră cum este bătută aria la locurile de treerat, acesta pentru cuvântul, că flăcările din pământ se nu străbată în casă. Acolo, unde la noi este cuptoriul la dinșii se află o gaură în lut, și având trebuința de foc, n'au decât să țină de-asupra gaurii un lemnș aprins și îndată sbugnește din gaură o flăcără vie, la care i-și gâtesc bucatele. Cu cât gaura este mai strîntă, cu atât flăcără ținește mai cu putere. O gaură de 4—5 centimetri dă o flăcără aproape de un metru. Ne mai având trebuința de foc, gaura se astupă cu o lespede. Er când omul are nevoie de lumină, el bagă în lut țevi lungi de trestie, unsă pe din lăuntru și pe din afară cu cîr de lut; un lemnș aprins ținut la căpetul din sus al trestiei, și luminarea e gata. În chipul acesta omul își poate aprinde atâtea luminări, de câte are trebuința.

Timpul nostru a făcut mari progrese în ce privește materiile luminătoare, nu numai îmbunătățindu-se materiile deja cunoscute, ci descoperindu-se nouă materii de o calitate cu mult mai superioară. Lângă luminile de senu și de ceară, cunoscute din timpul de demult, s'au adaus în zilele noastre luminile de stearin, fabricate din un element aflătoriu în senu comun, și luminile de parafin, fabricate din cărbunii de pământ. Oleul de rapiță, cu care se lumi-

nau mai înainte stradele și locuințele noastre, astăzi a trebuit să facă loc petrolului și gazului luminătoriu ba în timpul din urmă s'a inventat lumina electrică, care întrece toate modurile de luminare de până acum.

Sfaturi bune

cătră tinerimea, ce eșind din școlă intră în starea *economiei*.

Preluare după

Cartea de aur a economului

de

Dr. Ferdinand Stamm.

(Continuare.)

Soinurile pământului și esaminarea lui. Nutri-mentul și părțile plantelor. Elementele și compozi-țiile lor. Despre metal, oxigen, hidrogen și carboniu.

În duminica următoare la ora anumită, învăță-cci lui Simeon se presentară toți la număr aducând fiesce-care cu sine în răvare fel de fel de pământ de prin prejur și probând fiesce carele a arăta învățatoriului, că pământul acesta e nēsipos, celălalt lutos, altul erva vāros; învățatoriul le dișe:

Mē bucur amicilor! căci vē vād pre toți adunați la olaltă și vē mulțumesc pentru ostānēla vōstrā, ce mī-o doveditī în cercetarea feliului pământului — dar în acēsta privință ascultați-mē și pre mine.

Acum luā învățatoriul un brus de pământ și-l aruncā într'un pāhar plin cu apă limpede, prin acēsta disolvāndu-se pământul apa sē tulburā, lutul sē rēdicā în sus, erva nēsipul sē aședā în fundul pāharului. Vedetī! pământul supus acēstei probe, conține lut și nēsip, lutul stā deasupra, erva nēsipul s'a aședat în jos, prin urmare el poșede douē însu-șiri de lipsā pentru productivitate, — sē vedem acum, afla-vom în trēnsul și a treia recerintā adecā: var; aci purcese el în urmatoriul mod: mai nainte golind pāharul până la nēsip și pre acesta limpe-sindu-l prin mai multe ape, le arātā o stielā micā, ce conținea acid hidroclic și le spuse: decā sē va observa o ferbere spumegātore în nēsip, când voi turna erva acēsta substanță, carea sē numeșce acid hidroclic, atunci sē scitī, că pământul supus probei nōstre, conține în sine și a treia recerintā, adecā: var și prin urmare corespunde pe deplin dorinței nōstre și e productiv.

Vedetī amicilor! prin astfel de esperimente simple, probate mai de multe ori putem ajunge la o cunoșcință cāt de bună, ca sē putem cunoșce ușor soiul pământului respective sē esperiem, decā el conține nēsip, lut și var.

Dar acest esperiment, Iubiților! nu e de ajuns când voim sē cunoșcem și *productivitatea lui*; căci pentru acēsta avem lipsā de o esaminare mai de aprōpe a *materielor nutritōre*, ce le pretind plantele sēmēnate din pātura cea de deasupra a pământului.

Însē acēsta cunoșcință nu e așa de ușorā.

La animale o poți cunoșce fōrte ușor, trebuie sē cauți la ele numai când mănāncā; la plante însē nu e așa, pentru că ele nu mănāncā ci își *sug* nutremētul: *din pământ* prin fibrele rēdācinei; *din aer* și-l *atrāg* prin frunțele lor.

Aci trebuie sē stām și noi pe loc și sē ne gāndim puțin, cā ce sē facem?

Eū cred, cā mai bine vom facee, decā și noi vom urma stāpānului de casā nēcājit, despre carele sē povestesc, cā vrēnd el sā sē convingā, decā într'adevēr pisica i-a māncat pāsāruica lui din colivie, a spintecat-o și și-a cāutat pāsēruica iubitā în rinza pisicei.

Noi numim *element* aceea putere a naturei, carea sē pōte strāforma, dar nici când crea de nou.

Pre basa acēstei afirmațiunii, decā noi vom esamina mai de aprōpe părțile, din cari sē compun plantele, ne vom convinge, cā ele atrāgēndu-și din afarā feliurite materii, într'adevēr schimbā și strā-formēzā materiile elementari, dar nu le pot nici nimici, nici crea de nou.

Pentru ca sā putem dovedi acēsta, noi trebuie sā esaminām plantele mai întâi după *simțuri*; după aceea trebuie sā ni-le analisām în modul precum ni le-au descoperit *sciința*.

Decā esaminām plantele după vedere, gust, miros și simțire aflām, cā strugurii, morcovii, aū un gust dulce, acēsta e *materia zāhārōsā*.

Frunțele și vița de vine și fōrte multe plante aū gust acru, din ele însē poți dobēndi o *sare acrā*.

Din pelin și alte plante sē cāștigā o *materie amarā*.

În sēmēnța cerealelor nōstre și în cartofi aflām o *materiā fārinōsā*, acēsta *materiā e scrobul*.

Sēmēntele de in, de cânepā, de mac produc o *materiā grasā: oleul*;

Ciresul și prunul prin un feliū de asudat lapādā dela sine o *materie cleōsā*, carea în apă sē disolvēzā — erva brađii, piniū etc. măcar cā lapādā o asemēnca *materiā*, acēsta în apă nu sē disolvēzā: cei dintāi produce *oleul* și cei de al doilea *rēșinā*.

Mai departe când privim la plante vedem, cā unele sūnt tari și vīnjōse, altele erva sē încoveie.

Acestea însē compunēnd scheletul plantelor, pentru aceea noi trebuie sē deosebim douē feluri de plante: *lemnōse* și *fibrōse*. Pomii și tufișurile sūnt *lemnōse*. Cānepa și tōte cele spicōse sē numesc *plante fibrōse*.

Pre lāngā altele mai aflām în mustul plante-lor încă treī materii de mare însēmētate: o *materie numitā albumin*, apoi alte materii *cleiōse* și *brānzōse*.

Albumin conțin de comun plantele, cari prin ferbere spumēzā precum: cartofi, morcovii ș. a.

Materie brānzōsā conțin mai vērtoș plantele postāiōse: linteā, mazārea, fasolea, ș. a.

Cleiā conțin numai plantele fibrōse: sēcara, orzul, orizul și mai cu sēmā grāul.

Plantele dară după *vedere* sînt sîu lemnose sîu fibröse; după *gust* dulci acre și amare, după *pîpăit* grase sîu oleöse și cleöse; ori prin experimentare poți afla în ele *albumin*, *brînză* și *cleiă*.

Ar mai fi încă multe de observat în viața plantelor, dar fiindcă acele nu sînt de mare însemnătate, eu vreu să vî mai fac atenți numai spre acelea părți ale plantelor, cari și din cenușa lor produc deosebite materii d. e. soda, cali. unsore de cenușe.

Însă noi mai nainte să facem o reprivire asupra materiilor despre cari vorbirăm până aci.

Așia, precum vedeți, tôte aceste materii zăhărăse, amare, oleiose, cleiose, reșinoșe, spumegătore brînzose și scroböse sî deosebesc una de alta în așa măsură, încât noi astăzi nu trebuie să ne mirăm, când omenii la început le-au considerat ca elemente ale plantelor și au creșut, că numai ele dau viața plantelor.

Amicilor! ele au fost și sînt numai nișce descoperiri ale esperinței omeneșci, noi însă pentru aceia nu trebuie să le ignorăm pentru că fără ajutoriul lor, *șciința* mai cu greu ar fi putut străbate în misteriu naturei — și apoi mie astăzi, nici că mi-ar fi fost cu puțință, ca să vî pot arăta mai apriat minunile lui Dșeu, ce în tótă ziua ni le arată natura.

Omenii la început, ce e drept, au creșut, că ele sînt elementul, fără de carele planta nu ar poté trăi. Mai târziu însă prin *șciința* s'au descoperit astfel de lucruri, cari te silesc a admira puterea naturei.

Eu însă a-și precumpni poterile mele, când mi-aș propune, ca să vî învăț pre voi în puțin ore aceea, ce abea în vécuri îndelungate le-au descoperit șciința — dar precum v'am spus la început eu vî voi arăta numai cărările; *ér natura* pe carea voi în ocupațiunea vóstră de tótă ziua o vedeți, vî va ajuta singură cătră scop.

Învętații au aflat, că *pămęntul* constă din mai materii, și *aerul* este compus din mai multe părți, cari sî pot descompune.

Ei au mers mai departe în cercetarea lor și au aflat că și aceste materii și părți sî pot descompune și despărți — și așa urmând ei tot mai departe s'au convins, că și materiile despre care vî vorbiu eu până aci, sî pot descompune în trei și patru părți, dar affară în fine, mai multe materii noi, cari însă nu sî mai pot desbina nici descompune, nici nimici; aceste materii apoi învătații le numiră elemente primitive pentru că ele, măcar prin feliu de feliu de materii subalterne și prin lucrarea naturei sî pot străforma, dar nu sî pot nimici nici când.

Astfel de elemente primitive s'au desoperit până acum la 60 noi însă vom aminti numai despre acelea, cari în *economia* ne sînt mai de lipsă.

Căutați! eu am la mine un dărăbuț de aur curat. Aurul e *element*, ca tôte metalele curate.

(Va urma.)

Varietăți.

Advocat nou în Caransebeș. Subscribul are onore a face cunoscut, că din 11.23 Maiu a. e. a deschis cancelarie advocațială în Caransebeș în casele dlrî *Ignat Neutrer*, la „Cumna verde“ (Zum grünen Kranz) Nr. 1, stradă principală. *Floria Bozgan*, advocat.

De Ministru ung. reg. de justiță este denumit presidentul de senat dela Curia reg. dl *Teofil Fabinyi*, carele a și depus jurământul în mânia Majestații Sale Regelui în 18 Maiu nou. a. e.

Economii. Ministeriul ung. reg. de intrucțiune publică dispune prin o ordinațiune a sa: 1. în feriile anului școlastic curgătoriu nu sî vor ținea cursuri feriale pentru învățarea limbei magiare, căci în privința acestor cursuri termenul pus prin lege ar fi și expirat; 2 în anul curent nu sî va convoca adunarea gen. a învățatorilor din țără; 3 Diurnele și spesele de călătorie ale învățatorilor și învățătoreselor dela școlele statului sau subvenționate de stat nu se vor asigna în anul curent. Ministeriul motéza acésta dispozițiune a sa cu faptul, că acoperirea votată de legislativă pentru scopurile învățământului poporal este cu mult mai mică decât în anii trecuți.

Ministeriul cultelor și al instrucțiunei publice în România a pregătit un proiect de lege asupra instrucțiunei publice elementare, primare, secundare și superioare însoțit de espunerea de motive, precum și de un extract din espunerea de motive ale bugetului ministeriului cultelor și al instrucțiunei publice pe esercițiul 1886—1887. Bucuresci. Tipografia *Carol Göbl*, 1886. pag. 98: 23. Mai tótă societatea din România, câtă pretinde un drept la un grad ore-care de cultură șciințifică, aștéptă cu încordare, că să vedă, care va fi sörtea acestui proiect de lege, prin care ministrul actual al instrucțiunei publice au băgat mână în unele cuburi de vespî, pe care se încercasera ale sparge încă și alți ministrii ca *G. Chișiu* și *T. Maiorescu*, fără ca să poté reuși după convicțiunea dęșilor. Se crede înse, că în fine a sosit timpul unei reforme radicale, înse bine cumpenite, éra unele séménă ca vor afla o rezistență mare, precum de exemplu cassarea seminariilor dela episcopii și adunarea tuturor elevilor numai în două seminarii metropolitane, ceea ce se crede, că va fi și preste puțință.

Bancnotele vechi de 50 fl. cu datul din 25 August 1866 din 1 Iunie a. e. încolo nu sî mai primese spre a sî înșchimba cu cele noii la oficiile cassali ale țerei, ci numai la cassa centrală e. r. din Viena.

În Alibunariu se va suplini prin alegere postul de adjunct notarial în 5 Iunie nou. a. e. Petițiunile pentru acest post, cu care este împreunat un salariu anual de 400 fl. au a sî înainta până în 4 Iunie a. e. la oficiul pretorial din Alibunariu.

Convențiunea comercială, încheiată între Austro-Ungaria și România pe 10 ani, expiră în 1 Iunie nou a. c. Pertrătările începute în Bucuresci pentru reînnoirea acestei convențiunii între delegații ambelor staturi s'au întrerupt în zilele trecute fără nici un rezultat. Decurgerea pertrătărilor este pe scurt următoarea: după pașii anul sosit în Bucuresci delegații Austro-Ungarici și acestora le-au urmat experții veterinară, consilierii de curta Röll și baronul Liphay. Esmiterea acestor experți veterinară, cari doriau a se informa dela veterinară română, întruindu-se cu ei în o anchetă, despre legislațiunea veterinară și starea sanitară a animalelor de casă în Romania, a iritat îndată la început pe guvernul român, carele dechiară, că nu se atla în pozițiunea, de a privi în veterinară persoane oficiale, ci numai óneni privați. Córta acésta s'a trăgănat fără a fi decisă până la ruperea pertrătărilor și fără ca veterinarilor Austro-Ungariei să-li-să fi dat măcar odată ocașiunea, a conveni cu colegii lor români. În pertrătările metoriali delegații Austro-Ungariei au pretins, ca Austro-Ungaria să fie principial pusă între staturile, ce au cele mai mari favorii în chestiunea taxelor de vamă. Representanții României din contra cereau, că anumiți articli de negoț, cari se produc astăzi și în Romania, și cari se împorțea pe basa tractatului comercial de până acum pelângă o taxa vamală fórte mică, ca acești articli de negoț în viitoriu să nu mai fie tractați după principiul favorisării mai mari, și ei, reprezentanții români, n'au voit a specialisa acești articli, până când delegații Austro-Ungariei nu se vor fi învoit a recunósce în principiu de justă pretenșiunea acésta a românilor. Alte diferențe s'au ivit prin aceea, că România nu vrea să amelioreze, ci din contră să deterioreze *statul quo*. În România esistă d. e. monopolul lemnisórelor de aprins și al cărților de joc; dar acest monopol nu a putut fi executat, pentrucă realisarea lui este împedecată prin tractatele comerciale esistente. Asemenea vrea să introducă România și monopolul alcoolului (spirtului, rachiului și fapricatelor din acești articli), apoi să-și asigureze un adaos de 5% la vama articulelor, ce se împorțea prin năi pe apă și acésta, pentruca să dirigeze transportul mărfurilor pe căile ferate române și astfel să-le înmulțescă venitul. Prelanga acestea au mai pretins reprezentanții României, ca cerealiile și vitele, ce se împorțea din România în Austro-Ungaria s'eú prin Austro-Ungaria în alte staturi, prin un tarif convențional să fie scutite de vamă. În acest stadiu s'au aflat pertrătările, când guvernul român a dechiarat de fără scop continuarea lor. România va pune în lucrare din 1 Iunii a. c. încolo tariful s'eú autonom de vamă. Ambele staturi se pregătesc la represalii și la rebelul vamal. România caută căi noué de esport pentru mărfurile ei crude prin încheierea de cartele și învoeli cu căile ferate rusești și germâne.

Casuri de mórte: *Ana Fereczy de Bodok* născută *Guran* după lungi și grele suferinte a rēposat în Domnul în 6.18 Maiú a. c. O deplang bārbatul ei dl *Michail*

Fereczy de Bodok, locoteninte de colonel c. r. în pensiuie; fratele ei Exelenția Sa dl *Alexandru Guran*, locoteninte de mareșal campestru; cumnatul dl *Marcu Jivan*, căpitan c. r. pensionat cu soția sa *Cristina Jivan*, născută *Guran* împreuna cu copii lor: *Clementine Martinov*, *Alexandru Jivan*, locoteninte primariú în reg. c. r. de gení Nr. 2; *Sofia* și *Traian Jivan*, aspirant de oficer în reg. c. r. de infanterie Nr. 43, apoi *Toma Martinov*, locoteninte pensionat și controloriú ung. reg. de contribuțiune cu copii lui: *Michail*, *Maria*, *Alexandru* și *Ana*; în fine societatea „Crucea roșie“ a căreia președintă locală a fost rēposată de timp îndelungat. - *Ioan Andreesci*, oficial regesc de telegraf în Timișora, fratele dlui protopresbiter *Nicolae Andreesci*, s'a mutat la cele eterne în 3.15 Maiú a. c. Fie-le țértna ușora și memoria binecuvēntată.

CONCURS.

Pentru ocuparea postului de învățatoriú la școla comunală gr. or. rom. din Bersasca să eserie concurs până la 15 Iunie 1886 st. n.

I. Emolumintele anuale s'nt următoarele:

- a) Salariul în bani gata 300 fl.
- b) 6 orgii de lemne pentru încăldít;
- c) Cvartir corespundētoriu cu grădină de legumii.

II. Concurenții au să documenteze:

1. Prin atestat că s'nt români gr. or.
2. Absolvirea preparandiei;
3. Cualificațiunea de învățatoriú;
4. Cualificațiunea limbei magiare și germâne;
5. Activitatea postului de serviciú de până acum.

Doritoriú de a ocupa acest post au de a-și subșterne petițiunea instruată conform legilor din vigóre și provēdute cu timbru recerut pe calea comitetului administrativ al Comitatului Caraș-Severiu în Lugos Înaltului Ministeriu reg. ung. de cult și instrucțiune mai amănat până la terminul susmenționat.

Petițiunile întârziate nu se vor lua în considerare. Mai departe consiliul școlastic doresce, ca recurentul să se presinte în sânta biserică în o duminică s'eú sērbátóre pentru de a-și arēta desteritatea în cântare și tipic.

În fine se observēză, că denumitul învățatoriú, pre lângă propunerea învățamēntului școlariú, totodată se îndatorēză a implini cu strictetă și serviciul de cântare în sânta biserică și la înmormēntări.

Bersasca, la $\frac{20}{2}$ Aprilie
2 Maiú 1886.

Consiliul școlastic.